

DEEL I

**De voetwassing en de verrader
ontmaskerd**

Johannes 13:2-30

I A. Christus wast de voeten van de discipelen

Johannes 13:2-17

We hebben de algemene inleiding op dit onderwerp, of het opschrift boven de deur die ons toegang geeft tot het gehele bedrijf, gezien. Nu gaan we ertoe over om de verschillende delen van het verhaal in hun volgorde te behandelen. Om te beginnen het stuk dat te maken heeft met het wassen van de voeten van de discipelen.

Van alle gebeurtenissen in het leven van Christus is dit stellig een van de meest indrukwekkende en leerzame. Het verbaast me niet – of ik dat nu goedkeur of niet – dat het vaak een onderwerp voor de schilder en zijn doek geworden is. Het is zo boeiend, zo fascinerend en zo uitermate geschikt om onze geest te bezetten met een diepe gewaarwording van de neerbuigende genade van de Verlosser.

Deze gebeurtenis omvat, om te beginnen, een apart woord vooraf, of een aparte preambule (vers 2 en 3); in de tweede plaats, de vreemde handeling zelf, met het gesprek dat ontstond toen Hij bij Petrus kwam – een hoogst treffende en leerzame episode, zo terloops, als het ware; en dan ten derde, de uitleg die onze Heere geeft van deze handeling. Laten we deze drie zaken in hun volgorde onze aandacht geven.

1. Woord vooraf

Eerst hebben we dus een apart woord vooraf of een aparte preambule. Ik noem het apart om het te onderscheiden van wat er staat in vers 1. Want, terwijl dat laatste beschouwd moet worden als het voorwoord niet alleen van dit hoofdstuk, maar van het gehele gedeelte van dit Evangelie (Joh. 13:1-17:26), is het uit de bouw van de zin volkomen duidelijk dat deze nieuwe inleiding meer in het bijzonder verwijst naar deze daad van het wassen van de voeten van de discipelen.

Evenals bij de algemene inleiding noemt de geïnspireerde evangelist hier alweer bepaalde bijzonderheden die bestemd zijn om licht te werpen op deze handeling als geheel. De eerste omstandigheid die hij noemt, is de tijd waarop: 'En als het avondmaal gedaan was', of liever: bereid was,

klaargezet was. Want dat het nog niet voorbij was, wordt duidelijk in vers 26, waar het beschreven wordt als nog aan de gang zijnde. De tweede omstandigheid houdt verband met het verraad van Judas: ‘Toen nu de duivel in het hart van Judas, Simons zoon, Iskariot, gegeven had dat hij Hem verraden zou’ – een verwijzing naar de overeenkomst die hij al gesloten had met de overpriesters (Luk. 22:3-6). Het lijkt erop dat deze omstandigheid hier vermeld wordt om te laten zien hoe alles nu voort-snelde naar de grote wending.

De geïnspireerde evangelist voegt echter bij deze twee bijzonderheden nog een derde, die ons een blik veroorlooft in het diepste innerlijk van Jezus en ons de ware aard onthult van de verwonderlijke handeling zelf: ‘Jezus, wetende dat de Vader Hem alle dingen in de handen gegeven had’ enzovoort. Dit ‘weten’ komt nauwkeurig overeen met dat van vers 1. En evenals dáár is de betekenis hier ook – niet maar hoewel Hij het wist, maar juist omdat Hij het wist – ‘dat de Vader Hem alle dingen in de handen gegeven had, en dat Hij van God uitgegaan was en tot God heenging’. En wie kan het ontgaan dat er hier weer een nauwe gelijkenis is tussen deze laatste woorden van Johannes, ‘dat Hij van God uitgegaan was en tot God heenging’, en die Christus Zelf sprak tot de discipelen: ‘Ik ben van den Vader uitgegaan, en ben in de wereld gekomen; wederom verlaat Ik de wereld en ga heen tot den Vader’ (Joh. 16:28). Het is duidelijk genoeg dat de evangelist dit gedeelte van zijn beschrijving ontleent aan de woorden van zijn Goddelijke Meester. Maar wat ik speciaal onder uw aandacht wil brengen, is dat het nu juist was omdat Jezus dit alles wist, dat Hij deze slavendienst gaat doen die hierna beschreven is. In het volle licht van de macht die Hem nu in handen gegeven werd en in het volle bewustzijn van de heerlijke verwantschap waarin Hij tot de Vader stond, als van God gekomen en weer heengaand tot God; ja, precies omdat Hij wist dat al deze macht en heerlijkheid Hem toekwamen, daarom staat Hij op van het avondmaal en begint Hij de voeten van de discipelen te wassen. O wat een verwonderlijk neerbui-gende genade was dit toch! Mag Hij niet terecht zeggen op grond van Zijn eigen voorbeeld: ‘De meeste onder u, die zij (...) als een die dient’ (Luk. 22:26)?

2. De handeling en het gesprek

Laten we nu derhalve voortgaan om in de tweede plaats iets meer in detail de wonderbare daad zelf en het gesprek dat ontstond toen Hij bij Petrus kwam, te beschouwen.

Hoe ontroerend laat de evangelist het hele toneel uitkomen. Er is zo'n mooie eenvoud, zo'n scherpte in de beschrijving, dat die het gehele beeld voor onze geest oproept. Ik geloof dat ik Hem in de dadelijkheid zie opstaan. Ik zie Hem Zijn lange, ruim vallende gewaad, dat Hem gehinderd zou hebben in de handeling, terzijde leggen. Ik zie Hem dan een linnen handdoek nemen en Zich daarmee omgorden – waarmee Hij de kleding van een dienstknecht aantrekt – waarna Hij water in een waskom giet. Dan begint Hij de voeten van de discipelen te wassen en ze af te drogen met de linnen doek waarmee Hij omgord was. Ik geloof dat Ik Hem bezig zie in die daad van wassen en afdrogen. Alles is zo tot in detail beschreven. En geen wonder, want alles wat met Hem te maken heeft, is dierbaar. En behalve dat het ons in staat stelt om dit bedrijf des te beter te verstaan, verschaft het ons ook geen helder inzicht in het hart van Jezus? O, ik smeed u, let op de kalmte, de waardigheid, de orde – ik had haast gezegd, op de Goddelijke ijver – waarmee Jezus dat eigenaardige werk van Hem ter hand neemt.

Wat een bestraffing voor de geest van hoogmoed en eerzucht die zich op deze tijd begon te vertonen onder de discipelen. Er staat: 'En er werd ook twisting onder hen, wie van hen scheen de meeste te zijn' (Luk. 22:24). En als we de twee geschiedenissen samen nemen, lijkt het dan niet alsof de Heere – niet alleen door Zijn woorden, maar ook door Zijn daden – de bedoeling had een eind te maken aan deze geestesgesteldheid van twisting en zelfbedoeling? Maar hoe dat ook geweest mag zijn, er is zeker niets gepaster om de hoogmoed van de mens te vernederen dan het voorbeeld dat ons hier voorgesteld wordt. O kom en zie dit wonderbare gezicht – dat de Heere der heerlijkheid Zich neerbuigt en daadwerkelijk de voeten van de discipelen wast! Is dit geen verbazend schouwspel dat ons hier voorgesteld wordt? Kunnen we hieraan denken zonder diepe aandoening? Mogen we verzuimen om hier rijk geestelijk onderwijs uit te halen? Hij in Wiens handen de Vader alle dingen gegeven had, gaat hier met die eigen handen de voeten van de discipelen wassen! Johannes de Doper zei: 'Wien ik niet waardig ben, nederbukkende den riem Zijner schoenen te ontbinden.' Toch acht Hij, van Wie Johannes zo hoog denkt,

Zich niet te hoog om niet alleen de schoenen te ontbinden, maar ook de voeten van de discipelen te wassen! Laten we nu de gedachte en het werk van Jezus bijeenvoegen. Zijn gedachte is: 'Ik ben de Heere van allen. Alle macht in de hemel en op aarde is Mij gegeven.' En Zijn werk is dat van een dienstknecht of een slaaf. Hij doet wat alleen slaven gewoon waren te doen. Hij wast de voeten van de discipelen.

Maar wat een tafereel als Hij bij Petrus komt! 'Hij dan kwam tot Simon Petrus' (vers 6), dat wil zeggen: in het gaan van de een tot de ander, in de orde waarin zij zaten, waaruit we logisch kunnen afleiden dat Petrus niet naast Jezus had gezeten (zie vers 23 en 24). Het lijkt erop dat onze Heere al een eindje voortgegaan was met deze arbeid zonder dat er enige tegenstand van hun kant was opgeroepen. Maar toen Hij bij Petrus kwam, riep die meteen uit: 'Heere, zult Gij mij de voeten wassen?' Of liever: 'Wast Gij mijn voeten?' Het is niet mogelijk om in onze taal het uiterst scherpe contrast tussen 'Gij' en 'mij' tot uiting te laten komen, waardoor de oorspronkelijke taal, door ze samen te voegen, het uitdrukt: 'Heere, Gij mijn voeten? De voeten van zo'n arme onwaardige? Ach Heere, houd op! Zou het niet veel gepaster zijn dat ik Uw voeten was? Ja Heere, en ik zou het nog graag doen ook. Ik zou het een eer vinden om het te mogen doen – om alles te doen voor Een Die ik zo liefheb!' En wanneer u en ik zo'n inzicht in de heerlijkheid van de Heiland en zo'n diep besef van onze eigen onwaardigheid zouden ontvangen als Petrus had, dan zouden we soortgelijke gevoelens koesteren.

Tot dit moment en in de vraag zelf zie ik niets dan de diepste en wonder-schone verbazing bij deze daad van neerbuigende goedheid, die hem volkomen onbegrijpelijk voorkwam. En dienovereenkomstig zal het u wel opvallen dat onze Heere nog geen bestraffing uitdeelt. Hij draagt hem slechts op een poosje te wachten en dan zal hij het allemaal begrijpen. 'Wat Ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan' (vers 7). Bedoeld is: zo dadelijk, want hij hoefde niet lang te wachten op het antwoord van de lippen van zijn Meester (vers 12 en 13). Maar bezien als een algemeen geldende regel, van toepassing op alle duistere uitspraken in Gods Woord en raadselachtige bedelingen van Zijn voorzienigheid, zijn deze woorden vol vertroosting. Vele elementen van het Goddelijk handelen met enkelingen en met de Kerk van God als geheel, zijn voor ons duister en verborgen. We kunnen de reden ervoor niet peilen en het doel evenmin. Maar het is een gezegende waarheid dat deze staat van onwetendheid niet altijd zal duren. Vroeg of laat wordt er licht geworpen

op de donkere delen van Gods wijze van handelen. De toekomst zal alles verhelderen. Soms vindt deze openbaring plaats in deze wereld, na verloop van een bepaalde tijd. Misschien al na een korte tussenpoos, als in het geval dat wij hier voor ons hebben. Maar als de tijd niet alle dingen duidelijk maakt, dan zal de eeuwigheid het doen. Daar zullen we niet langer zien ‘door een spiegel in een duistere rede’; ‘maar alsdan zal ik kennen gelijk ook ik gekend ben’.

Nu zal Petrus, met een belofte als deze, toch zeker wel geheel tevredengesteld zijn? Maar nee, in plaats daarvan zegt hij: ‘Gij zult mijn voeten niet wassen.’ Nee, nog nadrukkelijker: ‘niet in der eeuwigheid.’ Wat een koppigheid is dit toch! Nu is Petrus niet meer te verdedigen. Zijn gedrag laat geen ruimte voor verzachting of verontschuldiging. Het komt neer op volslagen rebellie. De trek van hoogmoed en eigengerechtigheid die voorheen bedekt aan het werk was in zijn hart, komt nu tot volle ontwikkeling en verschijnt onverbloemd. En hoe vaak toch staat een gelovige niet schuldig aan hetzelfde gedrag, waarbij de aanbidding van de gunst van de Zaligmaker verworpen wordt? Ach broeders, dit is niet de ware ootmoed, die afwijst wat de Heiland voor ons wil doen of die verloochent wat Hij al voor ons gedaan heeft in Zijn genade. Nee, dit is geen ware ootmoed, maar hoogmoed – hoogverheven eigendunk – niet zo zeldzaam echter in bepaalde kringen van hooggestemde, godsdienstige belijders en traditionele spiritualiteit. De waarachtigste ootmoed is: al de zegeningen van Zijn genade eerbiedig te aanvaarden en dankbaar te erkennen. O, laten we hierop acht slaan, opdat wij niet onder het mom van valse ootmoed, maar eigenlijk in de geest van eigengerechtigde trots, de tekenen van de Zaligmakers liefde van ons werpen.

De Zaligmaker is echter liefdevol en teder en daarom vat Hij Petrus niet op zijn woord, maar zegt Hij : ‘Indien Ik u niet was, gij hebt geen deel met Mij’ (vers 8). ‘Wat? Als U mij niet wast in water?’ ‘Nee, als Ik u niet was in Mijn verzoenend bloed!’ We hebben hier weer een van die voorbeelden waarin de Heere een gepaste omzetting maakt van de lage kring van het natuurlijke naar de hogere kring van het geestelijke. In hoofdstuk 4 van dit Evangelie gaat Hij bijvoorbeeld in Zijn gesprek met de Samaritaanse vrouw over van het water van de Jakobsbron tot het water van het eeuwige leven. In hoofdstuk 6 opnieuw; daar vinden we Hem in gesprek met de Joden over het manna in de woestijn en dan gaat Hij plotseling over tot het spreken over Zichzelf als het Brood Gods dat uit de hemel is

neergedaald. En zo ook hier, van het nederige wassen met water gaat Hij, vanwege Petrus' verzet, over tot het hogere wassen in Zijn verzoenend bloed. Dat het om geestelijke reiniging gaat, waarover onze Heere nu spreekt, wordt duidelijk uit de woorden: 'En gijlieden zijt rein, doch niet allen' (vers 10).

Waar Petrus zich niet aan kon onderwerpen, was dat de Meester de knecht zou dienen. Maar onze Heere zou hem laten weten dat Hij nog meer voor hem moest doen dan dit. Hij moest hem wassen in Zijn verzoenend bloed of hij zou geen deel aan Hem krijgen. 'De Zoon des mensen is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en Zijn leven te geven tot een rantsoen voor velen.' Als Petrus zich niet kon onderwerpen om zijn Meester te laten bukken voor het wassen van zijn voeten, hoe kon hij dan aanvaarden dat hij bij Hem in de schuld zou staan voor het vergieten van Zijn bloed? O broeders, Christus moet oneindig meer voor ons doen dan het schenken van een of andere uitwendige zegen.

Wat voor uitwerking heeft deze verklaring op Petrus? 'Heere, niet alleen mijn voeten', zegt hij, 'maar ook de handen en het hoofd.' Dit is Petrus ten voeten uit! Van het ene uiterste in het andere. Eerst zegt hij: 'Gij zult mijn voeten niet wassen in der eeuwigheid.' Maar nu, zo gauw hij de werkelijke betekenis ervan geleerd heeft, vervalt hij in het andere uiterste. En toch, wie merkt in deze woorden niet de kracht en vurigheid van Petrus' liefde voor de Zaligmaker op? 'Heere, van u gescheiden te zijn, dat is de dood; en als dat de strekking van mijn woorden is, dan schaam ik mij ervoor en herroep ik ieder woord. En als gewassen worden een zodanige geestelijke betekenis heeft, dan niet alleen mijn voeten, maar ook mijn handen en mijn hoofd.' O ja, in deze ongeunstelde uitdrukking van het aankleven van de Zaligmaker op leven en dood zien we de heftigheid en warmte van Petrus' liefde. Dit herinnert ons aan de woorden die hij sprak bij een andere gelegenheid: 'Heere, tot wien zullen wij heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.' En toch, Petrus' typische onbesuisdheid kan ook hier niemand ontgaan! Petrus verviel altijd in uitersten. 'Gij zult mijn voeten niet wassen in der eeuwigheid.' Dit was het ene uiterste. 'Heere, niet alleen mijn voeten, maar ook de handen en het hoofd.' Dat was het tegenovergestelde uiterste. O, wat een zwakke en onvolmaakte schepselen zijn we toch, zelfs op ons best.

De Heere zal echter ook in Zijn zachtmoedigheid deze nieuwe dwaling waarin Zijn dienaar gevallen was, rechtzetten. 'Die gewassen is, heeft

niet van node dan de voeten te wassen, maar is geheel rein' (vers 10). We vinden hier een van de diepzinnigste en leerzaamste uitspraken van onze Heere Jezus. In onze Engelse vertaling is het woord 'wassen' tweemaal gebruikt. Maar het is opmerkelijk dat in de oorspronkelijke taal onze Heere in het eerste deel van de zin een totaal ander woord inbrengt dan Hij tevoren gebruikt had. En dat betekent geheel wassen, als in een bad. Daarentegen handhaaft Hij in het tweede deel het oude woord. Dat betekent niet meer dan het wassen van de handen of de voeten. En de gedachte is dat een ziel die eenmaal gewassen is, in de alomvattende zin van wedergeboren en gerechtvaardigd te zijn, niet opnieuw in die betekenis gewassen hoeft te worden, maar alleen gereinigd hoeft te worden van de zonden van de dagelijkse levenswandel. O, het is een hoogst betekenisvolle en gezegende waarheid die ons hier voorgesteld wordt. Wanneer een ziel eenmaal waarlijk wedergeboren en gerechtvaardigd is, dan hoeft zij geen tweede keer wedergeboren en gerechtvaardigd te worden. Nee, dat is eens en voor altijd gebeurd en daarom weigert onze Heere om deze wassing uit te breiden tot het gehele lichaam, opdat de zinnebeeldige onderwijzing die Hij wil overdragen, niet ontkracht zou worden.

Hoewel de gelovige echter niet een tweede maal wedergeboren of gerechtvaardigd hoeft te worden, is het noodzakelijk dat hij van de zonden van zijn dagelijkse levenswandel gereinigd wordt. Net zoals de man die in bad geweest is, opnieuw de voeten moet wassen van het vuil dat hij opgelopen heeft door het contact met de grond. 'En gijlieden zijt rein', zo gaat de Zaligmaker voort; dat wil zeggen: in die grote, allesomvattende zin, 'maar niet allen'. Hij verwijst uiteraard naar Judas. En dit is een uiterst belangrijke uitspraak, die ertoe dient om te tonen dat er vanaf het begin een radicaal verschil was tussen hem en de anderen. Dat – in plaats van aanvankelijk even oprecht van hart geweest te zijn als de rest en alleen later maar af te vallen, zoals sommigen ons hem willen voorstellen – hij nooit die grote, geestelijke reiniging had ondervonden die de anderen maakte tot wat zij waren. Hij was nooit in dat bad geweest. Zijn hart was nimmer oprecht voor God. En als er in dat kleine groepje apostelen van onze Heere Jezus; als er in die twaalf één was die niet gereinigd was, hoezeer past het ieder van ons dan te zeggen: 'Ben ik het Heere?'

3. De uitleg van de handeling

Onze Heere gaat nu voort om uitleg te geven over Zijn daad (vers 12-17). ‘Als Hij dan hun voeten gewassen’ – die van Judas ongetwijfeld net zo goed als die van de anderen – ‘en Zijn klederen genomen had, zat Hij wederom aan.’ O, ik geloof dat ik Hem, nadat alles klaar was, Zijn kleding zie aantrekken en weer plaatsnemen tussen hen. Dan gaat Hij voort met hun op plechtige wijze een vraag te stellen: ‘Verstaat gij wat Ik ulieden gedaan heb?’ – de betekenis en het doel? Onze Heere had Petrus beloofd dat hij dat na dezen zou verstaan, wat hij nog niet wist (vers 7). En nu stelt Hij hun allen de vraag, duidelijk bedoeld om hun aandacht te bepalen bij Zijn eigen antwoord. Wanneer Hij dan verdergaat met het beantwoorden van Zijn vraag, zegt Hij: ‘Gij heet Mij Meester’ – of Leraar – ‘en Heere’, waarbij u in de ene hoedanigheid van Mij leert en in de andere Mij dient en gehoorzaamt. ‘En gij zegt wel’, spreekt Hij, ‘want Ik ben het.’

O, zie hier de hoogwaardige bewustheid waarmee Hij deze aanspraak op Zijn Goddelijke meerderwaardigheid maakt. Is dit geen wonderlijk iets, zo direct na het afleggen van Zijn dienstknechtelijke lijfrok? En dan gaat Hij verder met het toepassen en bekrachtigen van de les en voegt Hij eraan toe: ‘Indien dan Ik, de Heere en de Meester, uw voeten gewassen heb’ – de voeten van Mijn dienaren – ‘zo zijt gij’ – u die maar mededienstknechten bent onder Mij – ‘ook schuldig elkanders voeten te wassen.’ Overigens niet in de koude, letterlijke betekenis, zoals pausen en keizers dat als karikatuur profaan plegen te doen. Maar in een hogere, geestelijke zin, in daden van liefde en ootmoed die we elkaar bewijzen. Ik wil trouwens niet zeggen dat het nooit letterlijk gedaan hoeft te worden, als onze broeders deze dienst van onze hand verlangen. In dat geval moeten we er niet voor terugdeinzen of onze handen te teer achten voor zo’n dienst (1 Tim. 5:10). Anderzijds is het echter overduidelijk dat wie zijn broeder dient in zelfverloochenende daden van liefde en nederigheid, gehoorzaam is aan de Goddelijke opdracht van Zijn Heere. Het gaat er niet zozeer om wat we doen, als wel om de geest waarin we het doen, waarop de Meester acht slaat.

Hij voegt er dan aan toe, alsof Hij de hele zaak wil verklaren: ‘Want Ik heb u een voorbeeld gegeven, opdat gelijkerwijs Ik u gedaan heb, gijlieden ook doet’ (vers 15). Hij besluit de gehele les met de woorden: ‘Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij zo gij dezelve doet’ (vers 17).

Het is inderdaad goed om deze dingen te kennen, maar de belofte is voor degenen die ze doen – een ernstige waarschuwing dat ook zelfs onder ware christenen het doen van deze dingen ver achterblijft bij de kennis. Over het geheel genomen kunnen we uit dit onderwerp vele nuttige lessen leren. Zie hier om te beginnen de verbazende, neerbuigende goedheid van de Zoon van God. Maar zie ook uw behoefte aan dagelijkse, geestelijke reiniging. Dit was wel niet de eerste les die de Heere bij deze gelegenheid Zijn discipelen bedoelde te geven. Het was zagezegd maar een zijdelings gebeuren, waarbij Petrus' gedrag de oorzaak was die het opriep. Maar Hij Die het licht laat voortkomen uit de duisternis en het goede uit het kwade, heeft voor dit doel de overhand genomen over Petrus' tegenstand.

Wat kennen wij van de geestelijke reiniging in Zijn bloed? Als we daar vreemdeling van zijn, hebben we part noch deel aan Christus. De gelovige hoeft niet tweemaal gerechtvaardigd te worden. Maar aangezien hij veel zonde in en om zich heeft, moet hij dagelijks gereinigd worden van dagelijks terugkerende zonden.

Laten we voorts hieruit de noodzaak van zelfonderzoek leren. Want als er zelfs in dit kleine gezelschap van de twaalf één was wiens hart niet recht was voor God, als er dáár één was die een duivel was, hoe past het ons allemaal om onszelf te onderzoeken als in de tegenwoordigheid Gods! Ten slotte, de ware vrienden van Jezus worden hier vermaand om Zijn voorbeeld te volgen in daden van vriendelijkheid, liefde en nederigheid tegenover elkaar. 'Want dat gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was' (Fil. 2:5).